

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ
УКРАЇНИ

Кафедра аграрного, земельного та екологічного права імені академіка В.З. Янчука

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Декан юридичного факультету

О.С. Яра

2020 р.

«РОЗГЛЯНУТО І СХВАЛЕНО»

на засіданні кафедри аграрного,
земельного та екологічного права
імені академіка В.З. Янчука

Протокол № 13 від «17» 06 2020р.

В.М. Єрмоленко

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

МІЖНАРОДНЕ ТА ЄВРОПЕЙСЬКЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ПРАВО

спеціальність: **081 «Право»**
освітня програма: **«Магістр»**
факультет: **Юридичний**

Розробник: Краснова Юлія Андріївна,
Доцент кафедри аграрного, земельного та
екологічного права ім. акад. В.З. Янчука, д.ю.н., доцент

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«Міжнародне та європейське екологічне право»

Галузь знань, напрям підготовки, спеціальність, ОКР		
Освітній ступінь	Магістр	
Спеціальність	081 «Право»	
Спеціалізація	Аграрне право	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	Вибіркова	
Загальна кількість годин	33	
Кількість кредитів ECTS	1	
Кількість змістовних модулів	2	
Курсовий проєкт (робота)		
Форма контролю	Іспит	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання		
	Денна форма навчання	Заочна форма навчання
Рік підготовки	2	-
Семестр	3	-
Лекційні заняття	10	-
Практичні, семінарські заняття	10	-
Лабораторні заняття	-	-
Самостійна робота	80	-
Індивідуальні завдання	-	-
Кількість тижневих годин для денної форми навчання: - аудиторних - самостійної роботи студента	2	-

2. МЕТА ТА ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Одним із найважливіших пріоритетів сучасного стратегічного розвитку України є поглиблення її інтеграції у міжнародний та європейський правовий простір за різними напрямками та значне поглиблення співпраці із іншими державами, зокрема в галузі охорони навколишнього середовища, раціонального та ефективного використання природних ресурсів і забезпечення екологічної безпеки.

Сучасний стан розвитку міжнародного та європейського правового регулювання відносин між державами в галузі охорони довкілля дає підстави стверджувати про формування нових галузей міжнародного та європейського права, а саме міжнародного екологічного права та європейського екологічного права. Така об'єктивна реальність обумовлює необхідність в підготовці фахівців-юристів в цій сфері. Саме, з метою фахової підготовки студентів і розроблено даний навчальний курс.

Метою курсу є поглиблення студентами засвоєних при вивченні нормативного курсу «Екологічне право» теоретичних та практичних знань щодо різнобічних аспектів міжнародного та європейського екологічного права як галузі права і навчальної дисципліни, формування у них практичних вмінь та навичок застосування відповідного міжнародного та європейського законодавства у реальній практиці правозахисної, правозастосовної, наукової та іншої діяльності фахівців правничого профілю.

Завданням курсу визначено оволодіння студентами сукупністю спеціальних теоретичних знань, вмінь та навичок у користуванні міжнародною та європейською нормативно-правовою базою, а також вміння застосовувати набуті теоретичні знання у вирішенні практичних питань та конкретних професійних ситуацій у визначеній сфері.

Вимоги до знань та вмінь:

Студент повинен знати: сутність, зміст та специфіку основних інститутів і понять міжнародного та європейського екологічного права, особливості правового регулювання охорони навколишнього середовища, судову практику.

Студент повинен вміти: правильно тлумачити і застосовувати на практиці норми, що містяться в міжнародних та європейських правових документах і законодавстві України з питань охорони навколишнього середовища.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен оволодіти:

загальними компетентностями (ЗК):

- здатність до абстрактного мислення, аналізу та оцінки сучасного стану міжнародних та європейських екологічних правовідносин;
- здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях щодо вирішення міжнародних та європейських еколого-правових питань;
- знання та розуміння предметної області міжнародного та європейського екологічного права та розуміння професійної діяльності у сфері екологічних відносин;
- здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями у галузі міжнародного та європейського екологічного права;
- здатність реалізувати свої міжнародні екологічні права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні;
- здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку міжнародного та європейського екологічного права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій;
- прагнення до збереження навколишнього середовища.

Фаховими (спеціальними) компетенціями (ФК):

- здатність застосовувати знання завдань, принципів і доктрин міжнародного та європейського екологічного права, а також змісту їх правових інститутів;

- знання і розуміння особливостей реалізації та застосування норм міжнародного та європейського екологічного права;
- знання і розуміння соціальної природи міжнародних та європейських екологічних відносин та їх правового регулювання;
- здатність визначати належні та прийнятні для юридичного аналізу факти у сфері міжнародних та європейських екологічних правовідносин;
- здатність аналізувати еколого-правові проблеми, формувати та обґрунтовувати правові позиції з міжнародних та європейських екологічних питань;
- здатність до критичного та системного аналізу міжнародних та європейських еколого-правових явищ і застосування набутих знань у професійній діяльності;
- здатність до консультування з міжнародних та європейських еколого-правових питань, зокрема, можливих способів захисту екологічних прав та інтересів клієнтів;
- здатність до самостійної підготовки проектів актів правозастосування у сфері міжнародних та європейських екологічних правовідносин;
- здатність до логічного, критичного і системного аналізу документів, розуміння їх правового характеру і значення у сфері міжнародних та європейських екологічних відносин.

3. ПРОГРАМА ТА СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Змістовний модуль 1

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА МІЖНАРОДНОГО ТА ЄВРОПЕЙСЬКОГО ЕКОЛОГІЧНОГО ПРАВА

Тема лекційного заняття 1. Науково-правові засади формування міжнародного та європейського екологічного права

Глобальні екологічні проблеми як чинник формування міжнародного екологічного права. Поняття міжнародного екологічного права та його місце в міжнародному праві. Етапи становлення та розвитку міжнародного екологічного права. Предмет та об'єкти міжнародного екологічного права.

Поняття та види принципів міжнародного екологічного права. Загальновизнані принципи міжнародного права як принципи міжнародного екологічного права. Принцип охорони навколишнього середовища як загальний та спеціальний принцип у міжнародному праві. Спеціальні принципи міжнародного екологічного права та їх види.

Принципи міжнародного екологічного права, закріплені у Стокгольмській Декларації (1972 р.), Ріо-де-Жанейрській (1992 р.) та Йоханесбургській декларації (2002р.) з питань охорони навколишнього природного середовища. Міжнародні принципи використання природних ресурсів (відновлювальних та не відновлювальних), що закріплені у Всесвітній хартії природи (1982), Хартії океанів.

Поняття та види джерел міжнародного екологічного права. Міжнародний звичай як джерело міжнародного екологічного права. Акти «м'якого права». Міжнародний договір як основне джерело міжнародного екологічного права. Юридична природа міжнародних протоколів у сфері використання природних ресурсів, охорони довкілля та забезпечення міжнародної екологічної безпеки. Поняття та види міжнародних екологічних угод.

Поняття та предмет екологічного права ЄС. Основні етапи становлення та розвитку екологічної політики ЄС. Загальна характеристика принципів екологічного права ЄС. Принцип сталого розвитку. Принцип інтеграції. Принцип пропорційності та субсидіарності. Принципи обережності та попередження. Принципи «забруднювач платить» та відшкодування екологічної шкоди. Акти первинного права як джерела екологічного права ЄС. Акти вторинного права як джерела екологічного права ЄС. Акти прецедентного права. Міжнародні договори та угоди ЄС у сфері навколишнього середовища.

Тема лекційного заняття 2. Інституційна система управління у сфері навколишнього середовища на міжнародному та європейському рівнях

Поняття суб'єктів міжнародного екологічного права та їх види. Міжнародні організації як суб'єкти міжнародного екологічного права. Види міжнародних організацій за їх юридичною природою. Органи Організації Об'єднаних Націй та їх роль у вирішенні екологічних проблем.

Міжнародні організації та інституції в системі ООН (ЮНЕСКО, ВОЗ, ФАО, МОП, МАГАТЕ тощо) та їх роль у вирішенні екологічних проблем. Міжнародні неурядові організації та їх роль у вирішенні екологічних проблем та формуванні міжнародного права.

Міжнародна програма з охорони навколишнього середовища – ЮНЕП. Основна мета, завдання та головні напрямки діяльності ЮНЕП.

Регіональне співробітництво держав у сфері охорони навколишнього середовища: Європейська економічна комісія ООН (ЄЕК ООН); Рада Європи; Європейський Союз, Європейське агентство з навколишнього середовища; Нарада з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ); Співдружність незалежних держав.

Роль міжнародних організацій (урядових та неурядових) у процесі міжнародної правотворчості.

Міжнародні економічні організації та їх завдання в сфері охорони довкілля.

Право Загальна характеристика інституційної системи управління ЄС у сфері навколишнього середовища. Інститути ЄС як органи загальної компетенції у сфері навколишнього середовища. Інші органи (установи) Європейського Союзу загальної компетенції у сфері навколишнього середовища. Органи Європейського Союзу спеціальної компетенції у сфері навколишнього середовища. Організації, створені за участю Європейського Союзу з метою виконання конкретних задач у сфері навколишнього середовища.

Поняття правових засобів охорони навколишнього середовища в ЄС. Оцінка впливу на навколишнє середовище. Система природоохоронних дозволів. Стандартизація у сфері охорони навколишнього середовища. Нормування у сфері охорони навколишнього середовища. Сертифікація у сфері охорони навколишнього середовища. Екологічний аудит. Екологічні платежі. Фінансування у сфері навколишнього середовища. Схема торгівлі квотами на викиди парникових газів у Європейському Союзі. Особливості юридичної відповідальності за екологічні правопорушення у Європейському Союзі.

Змістовний модуль 2

МІЖНАРОДНА ТА ЄВРОПЕЙСЬКА ПРАВОВА ОХОРОНА КОМПОНЕНТІВ НАВКОЛИШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

Тема лекційного заняття 3. Міжнародна та європейська правова охорона водного середовища

Основні напрями співробітництва з метою захисту Світового океану від забруднення. Боротьба із забрудненням в наслідок надзвичайних ситуацій та аварій в морі. Боротьба із забрудненням водного середовища із суден та забрудненням із суші. Міжнародно-правовий режим транскордонних водотоків. Проблема захоронення відходів на дні морів та океанів. Запобігання забрудненню транскордонних водотоків.

Програми в сфері водної політики і водного господарства в Європейському Союзі. Правове регулювання контролю за якістю води спеціального призначення в Європейському Союзі. Вимоги законодавства щодо якості питної води в Європейському Союзі. Вимоги законодавства щодо якості води, призначеної для купання в Європейському Союзі. Правове регулювання поводження з міськими стічними водами в Європейському Союзі. Правові вимоги щодо води, придатної для рибництва, в Європейському Союзі. Вимоги законодавства щодо використання стічних вод в сільському господарстві. Правове регулювання запобігання забрудненню морських вод в Європейському Союзі. Правові засоби запобігання забрудненню морських вод у випадку аварій. Правове регулювання відшкодування шкоди, завданої в результаті забруднення морських вод нафтою. Правове регулювання попередження забруднення морських вод із суден. Правова охорона підземних вод від забруднення в Європейському Союзі. Правове регулювання контролю за викидами речовин у водне середовище в Європейському Союзі.

Тема лекційного заняття 4. Міжнародна та європейська правова охорона атмосферного повітря

Міжнародно-правовий режим атмосфери. Транскордонне забруднення повітря. Міжнародно-правова охорона озонового шару Землі. Міжнародно-правова охорона клімату. Міжнародно-правова охорона космічного простору.

Правова охорона якості атмосферного повітря та рівень його забруднення в Європейському Союзі. Види та джерела забруднень атмосферного повітря в ЄС. Система правових засобів запобігання та обмеження хімічного забруднення атмосферного повітря в Європейському Союзі. Особливості правового регулювання боротьби зі шкідливими фізичними впливами в ЄС. Правові вимоги до поводження з джерелами шумового забруднення в Європейському Союзі. Правові засади запобігання зміни клімату в Європейському Союзі. Контроль за викидами парникових газів у законодавстві

Європейського Союзу. Правове регулювання видачі квот на викиди парникових газів у Європейському Союзі.

Тема лекційного заняття 5. Міжнародна та європейська правова охорона біологічного різноманіття, історичної та культурної спадщини, ґрунтів від опустелювання

Концепції управління природними ресурсами для їх збереження. Збереження біологічного різноманіття. Охорона рідкісних та зникаючих видів тварин і рослин, охорона мігруючих видів.

Роль та значення Конвенції про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини (1972 року). Міжнародно-правова охорона водно-болотних угідь як середовища існування водоплавних птахів. Міжнародно-правова охорона середовищ існування об'єктів дикої флори та фауни.

Правова охорона природного середовища і живих природних ресурсів в Арктиці. Правова охорона навколишнього середовища і живих природних ресурсів Антарктики.

Правові засади боротьби з опустелюванням.

Програми збереження та охорони біорізноманіття в Європейському Союзі. Програми захисту природних середовищ існування в Європейському Союзі. Правова охорона об'єктів дикої флори та фауни в Європейському Союзі. Програми сталого та раціонального використання природних ресурсів в Європейському Союзі. Правова охорона лісів в Європейському Союзі. Вимоги законодавства щодо поводження із генетично модифікованими організмами та обмеження їх вплив на біорізноманіття в Європейському Союзі. Контроль за обмеженим використанням генетично-модифікованих організмів. Правове регулювання поширення генетично модифікованих організмів. Правове регулювання транскордонного переміщення генетично модифікованих організмів. Контроль наявності та маркування генетично модифікованих організмів.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістовних модулів	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	У тому числі					усього	у тому числі				
		Л	П	Лаб	Інд	с.р.		Л	п	лаб	інд	С.р.
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
Змістовний модуль 1. Загальна характеристика міжнародного та європейського екологічного права												
Тема 1. Науково-правові засади формування міжнародного та європейського екологічного права		2	2			14						
Тема 2. Інституційна система управління у сфері навколишнього середовища на міжнародному та європейському рівнях		2	2			14						
Разом за змістовним модулем 1		4	4			28						
Змістовний модуль 2. Міжнародна та європейська правова охорона компонентів навколишнього середовища												
Тема 1. Міжнародна та європейська правова охорона водного середовища		2	2			14						
Тема 2. Міжнародна та європейська правова охорона атмосферного повітря		2	2			14						
Тема 3. Міжнародна та європейська правова охорона біологічного різноманіття, історичної і культурної спадщини, ґрунтів від опустелювання		2	2			14						
Разом за змістовним модулем 2		6	6			42						
Усього годин		10	10			70						
Курсовий проект	-	-	-	-	-	-		-	-	-	-	-

4. ТЕМИ СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Науково-правові засади формування міжнародного та європейського екологічного права	2
2	Інституційна система управління у сфері навколишнього середовища на міжнародному та європейському рівнях	2
3	Міжнародна та європейська правова охорона водного середовища	2
4	Міжнародна та європейська правова охорона атмосферного повітря	2
5	Міжнародна та європейська правова охорона біологічного різноманіття, історичної і культурної спадщини, ґрунтів від опустелювання	2
	Разом	10

**5. ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ
НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ**

**6. ТЕМИ ЛАБОРАТОРНИХ ЗАНЯТЬ
НЕ ПЕРЕДБАЧЕНО НАВЧАЛЬНИМ ПЛАНОМ**

**7. КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ, КОМПЛЕКТИ ТЕСТІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ
ЗАСВОЄННЯ ЗНАТЬ СТУДЕНТАМИ**

КОНТРОЛЬНІ ПИТАННЯ

1. Поняття міжнародно-правової охорони навколишнього середовища.
2. Принципи міжнародного права охорони навколишнього середовища.
3. Міжнародно-правовий захист атмосфери.
4. Захист озонового шару Землі.
5. Охорона і захист морського середовища від забруднення.
6. Охорона міжнародних прісноводних басейнів.
7. Захист флори і фауни.
8. Захист навколишнього середовища від радіоактивного забруднення.
9. Рекомендаційні акти у галузі охорони навколишнього середовища.
10. Міжнародні конференції з навколишнього середовища.
11. Концепція екологічної безпеки.
12. Концепція сталого розвитку.
13. Програма ООН з навколишнього середовища.
14. Регіональне співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища.
15. Участь України у міжнародному співробітництві в галузі охорони навколишнього середовища.
16. Міжнародно-правова заборона впливу на навколишнє середовище.
17. Міжнародний екологічний суд.
18. Охорона навколишнього середовища в Арктиці.
19. Міжнародні акти «м'якого права» для охорони навколишнього середовища.
20. Роль і функції ЮНЕП.
21. Необхідність міжнародного співробітництва з питань охорони навколишнього середовища.
22. ВООЗ та охорона навколишнього середовища.
23. ІМО та охорона навколишнього середовища.
24. ФАО та охорона навколишнього середовища.
25. МАГАТЕ та охорона навколишнього середовища.
26. МСОП та охорона навколишнього середовища.
27. Комісія для країн південної частини Тихого океану.
28. Світовий океан як об'єкт міжнародно-правової охорони.
29. Охорона міжнародних водних систем.
30. Захист навколишнього середовища від радіоактивного зараження.
31. Охорона навколишнього середовища в Космосі.
32. Охорона тваринного світу.
33. Охорона рослинного світу.
34. Охорона біологічного різноманіття.
35. Використання просторів і охорона природних ресурсів Антарктики.
36. СНД та охорона навколишнього середовища.
37. Охорона навколишнього середовища в Антарктиці.
38. Міжнародне співробітництво у вирішенні глобальних екологічних проблем до і після конференції в Ріо.
39. Поняття міжнародно-правової охорони навколишнього середовища.

40. Правове регулювання охорони природного середовища в період збройних конфліктів.
41. Історія та поняття екологічних злочинів.
42. Зарубіжний досвід боротьби з екологічними злочинами.
43. Екологічні методи і засоби ведення військових дій.
44. Перспективи розвитку міжнародного екологічного права.
45. Форми співробітництва держав з охорони навколишнього середовища.
46. Правове регулювання охорони навколишнього середовища в країнах СНД.
47. Джерела права навколишнього середовища.
48. Об'єкти міжнародно-правової охорони.
49. Суб'єкти міжнародних екологічних відносин.
50. ЮНКТАД та охорона навколишнього середовища.
51. ЕКОСОП та охорона навколишнього середовища.
52. ЮНІДО та охорона навколишнього середовища.
53. ЮНЕСКО та охорона навколишнього середовища.
54. МБРР та охорона навколишнього середовища.
55. Адміністративна відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього середовища.
56. Кримінальна відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього середовища.
57. Цивільно-правова відповідальність за порушення законодавства про охорону навколишнього середовища.
58. Механізм регламентації відшкодування заподіяної шкоди в зарубіжних країнах.
59. Історичні передумови та етапи формування екологічного права Європейського Союзу.
60. Етапи формування екологічного права Європейського Союзу.
61. Підходи до визначення екологічного права Європейського Союзу.
62. Загальна характеристика та особливості предмету екологічного права ЄС.
63. Структура та система екологічного права Європейського Союзу.
64. Місце екологічного права в системі права ЄС.
65. Співвідношення екологічного права ЄС та внутрішньодержавного права.
66. Джерела екологічного права ЄС- поняття та види.
67. Первинні джерела екологічного права ЄС.
68. Регламенти, директиви, рішення як вторинні джерела екологічного права ЄС: загальна характеристика та основні риси.
69. Принципи екологічного права ЄС.
70. Застосування принципу субсидіарності в екологічному праві ЄС.
71. Особливості нормотворчих процедур щодо прийняття еколого-правових норм в ЄС.
72. Сфера дії екологічного права ЄС. Принцип прямої дії законодавчих та нормативно-правових екологічних актів ЄС.
73. Рамкове законодавство. Екологічний блок законодавства «Білої книги» – загальна характеристика.
74. Етапи формування та розвитку екологічної політики ЄС.
75. Законодавче забезпечення екологічної політики ЄС.
76. Основні цілі, пріоритети та принципи екологічної політики ЄС. Екологічні програми ЄС – загальна характеристика.
77. Компетенція органів ЄС у сфері охорони навколишнього середовища.
78. Рада Європейського Союзу. Європейський Парламент. Європейська Комісія. Суд Європейських Співтовариств. Уповноважений з прав людини Європейського Союзу. Європейський інвестиційний банк.
79. Спеціальні органи ЄС у сфері охорони навколишнього середовища. Європейське агентство з навколишнього середовища.
80. Консультативні органи у сфері охорони навколишнього середовища.
81. Історія формування та закріплення екологічних прав у праві ЄС.

82. Право на сприятливе навколишнє середовище: невід'ємне право людини та принцип екологічного права ЄС.
83. Класифікація екологічних прав людини. Процесуальні екологічні права. Право на доступ до інформації. Право на участь у прийнятті рішень. Доступ до правосуддя.
84. Механізм захисту екологічних прав громадян ЄС як елемент механізму забезпечення екологічної політики ЄС.
85. Роль Європейського суду з прав людини у захисті екологічних прав громадян ЄС.
86. Правові засади співробітництва України та Європейського Союзу (за законодавством України та Європейського Союзу).
87. Принципи та форми співробітництва України та Європейського Союзу.
88. Правові засади адаптації та гармонізації екологічного законодавства України до законодавства ЄС.
89. Екологічні пріоритети в процесі гармонізації законодавства України до законодавства ЄС.
90. Проблеми інституційно-функціонального забезпечення процесу адаптації та гармонізації законодавства України до законодавства ЄС.
91. Принципи поводження з відходами встановлені в Рамковій Директиві ЄС. Поняття відходів та їх класифікація.
92. Система законодавства ЄС про поводження з відходами – загальна характеристика.
93. Правове регулювання поводження із небезпечними відходами.
94. Особливості правового регулювання діяльності, пов'язаної з окремими категоріями відходів (зокрема, поліхлорованими біфенілами (ПХБ) та поліхлорованими трифенілами (ПХТ); використання активованого мулу; батарей та акумуляторів; відходів упаковки).
95. Вимоги щодо діяльності підприємств, що здійснюють утилізацію відходів, в тому числі їх захоронення.
96. Особливості транспортування, імпорту та експорту відходів в межах ЄС.
97. Класифікація хімічних речовин за законодавством ЄС.
98. Система контролю за поводженням із хімічними речовинами.
99. Тестування та інформування про нові хімічні речовини - як основні інструменти контролю за діяльністю пов'язаною із хімічними речовинами.
100. Вимоги до пакування та маркування небезпечних хімічних речовин. Вимоги щодо оцінки екологічного ризику діяльності, пов'язаної із небезпечними хімічними речовинами.
101. Принципи стандартної практики лабораторних робіт та перевірка їх застосування до аналізу хімічних речовин.
102. Обмеження збуту та використання деяких небезпечних речовин.
103. Вимоги до перевезення, експорту та імпорту хімічних та небезпечних речовин.
104. Система контролю за використанням генетично-модифікованих організмів.

**КОМПЛЕКТИ ТЕСТІВ ДЛЯ ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЗАСВОЄННЯ ЗНАТЬ
СТУДЕНТАМИ**

1. В якому році була прийнята Конвенція про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини?

- А) 1972 р .;
- Б) 1971 р .;
- В) 1970 р .;
- Г) 1973 р .;
- Д) 1974 р .;
- Е) 1975

2. За ініціативою якої міжнародної організації була прийнята Конвенція про міжнародну торгівлю дикими видами фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення?

- А) МСОП;
- Б) ЮНЕСКО;
- В) ФАО;
- Г) ВФДП;
- Д) Інституту міжнародного права;
- Е) Грінпіс Інтернешнл.

3. Протокол про подальше скорочення викидів сірки є додатковим до:

- А) Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані;
- Б) Рамкової конвенції ООН про зміну клімату;
- В) Конвенції про охорону озонового шару;
- Г) Конвенції про стійкі органічні забруднювачі.

4. Скільки морів (морських акваторій) охоплює Програма регіональних морів ЮНЕП?

- А) 18;
- Б) 12;
- В) 14;
- Г) 16;
- Д) 10;
- Е) 20.

5. Яка офіційна назва екологічних програм, прийнятих ЄС?

- А) Програми дій в інтересах навколишнього середовища;
- Б) «Навколишнє середовище: наше майбутнє, наш вибір»;
- В) «До стійкості»;
- Г) Програми з навколишнього середовища;
- Д) Програми з навколишнього середовища і розвитку.

6. Чи регулює Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій запобігання промислових аварій, викликаних стихійними лихами?

- А) так;
- Б) ні.

7. Який з нижче перерахованих галузевих принципів міжнародного екологічного права знайшов своє відображення в «Лісових принципах»?

- А) принцип заборони транскордонного забруднення навколишнього середовища;
- Б) принцип забезпечення дотримання екологічних прав людини;
- В) принцип екологічної безпеки;
- Г) принцип захисту екосистем Світового океану;

Д) принцип раціонального використання природних ресурсів.

8. Згідно з Кіотським протоколом передача або отримання одиниць скорочення викидів, отриманих в результаті реалізації проектів щодо запобігання зміни клімату, - це:

- А) спільне здійснення;
- Б) міжнародна торгівля викидами;
- В) договори про обмін;
- Г) механізми чистого розвитку.

9. Чи може держава бути стороною Угоди про здійснення Частини XI Конвенції ООН з морського права, не будучи учасником Конвенції ООН з морського права?

- А) ні;
- Б) так;
- В) за наявності на те рішення правління Підприємства по розробці морського дна;
- Г) за наявності рішення Генеральної Асамблеї ООН.

10. Які принципи знайшли своє відображення у П'ятій екологічній програмі ЄС?

- А) сталого розвитку, запобігання шкоди, обережного підходу;
- Б) забезпечення дотримання екологічних прав людини, заборони транскордонного забруднення навколишнього середовища, неприпустимість радіоактивного зараження навколишнього середовища;
- В) сталого розвитку, охорони екосистем Світового океану, екологічної безпеки;
- Г) обережності, міжнародно-правової відповідальності за екологічний збиток, раціонального використання природних ресурсів.

11. Скільки категорій членів існує у Всесвітньому фонді дикої природи?

- А) 5;
- Б) 3;
- В) 4;
- Г) 2;
- Д) 6;
- Е) 7.

12. Ким був прийнятий Кодекс ведення відповідального рибальства?

- А) ФАО;
- Б) ЕКОСОП ООН;
- В) ІМО;
- Г) Генеральною Асамблеєю ООН;
- Д) ЄС.

13. Скільки міжнародно-правових актів утворюють систему Договору про Антарктику 1959?

- А) 6;
- Б) 4;
- В) 5;
- Г) 3;
- Д) 7;
- Е) 8.

14. У якому році була скасована камера з екологічних питань у складі Міжнародного суду ООН?

- А) 2006 р .;
- Б) 1997 р .;

- В) 2000 р .;
- Г) 2001 р .;
- Д) 2003 р .;
- Е) 2005 р .;
- Ж) 1995 р .;
- З) 2007

15. У якому році відбулася хронологічно перша міжурядова Конференція з міжнародної охорони природи?

- А) 1913 р .;
- Б) 1907 р .;
- В) 1911 р .;
- Г) 1899 р .;
- Д) 1919 р .;
- Е) 1933 р .;
- Ж) 1940

16. Який з галузевих принципів міжнародного екологічного права був сформульований в арбітражному рішенні у справі «Трейл Сметгер»?

- А) Принцип неприпустимість нанесення транскордонного шкоди;
- Б) Принцип забезпечення додержання конституційних екологічних прав людини;
- В) Принцип екологічно обгрунтованого раціонального використання природних ресурсів;
- Г) Принцип неприпустимість радіоактивного зараження навколишнього середовища;
- Д) Принцип захисту екологічних систем Світового океану;
- Е) Принцип заборони військового чи іншого ворожого використання засобів впливу на природне середовище;
- Ж) Принцип забезпечення екологічної безпеки;
- З) Принцип міжнародно-правової відповідальності держав за шкоду, заподіяну довкіллю;
- І) Принцип обережності або пересторогами підходу;

17. Правило, у відповідність з яким на конференції, що проводяться під егідою ООН або її спеціалізованих установ, запрошуються тільки держави, які є членами ООН або спеціалізованих установ ООН називається:

- А) Віденська формула;
- Б) Лондонська формула;
- В) Вашингтонська формула;
- Г) Паризька формула;
- Д) Женевська формула;
- Е) Пекінська формула.

18. Програма ООН з навколишнього середовища була заснована:

- А) резолюцією Генеральної Асамблеї ООН;
- Б) міжурядовою угодою;
- В) резолюцією ЕКОСОП ООН;
- Г) рішення Стокгольмської конференції з проблем навколишнього середовища;
- Д) рішенням Міжнародного Союзу охорони природи та природних ресурсів.

19. Програма ООН з навколишнього середовища є:

- А) допоміжним органом Генеральної Асамблеї ООН;
- Б) міжнародною неурядовою організацією;
- В) міжнародною міжурядовою організацією;
- Г) допоміжним органом ЕКОСОП ООН;

- Д) парамеждународной організацією;
- Е) міжнародною міжурядовою організацією sui generis;
- Ж) міжнародною неурядовою організацією sui generis.

20. В якій з нижче перерахованих конвенцій вперше було закріплено право доступу громадськості до екологічної інформації?

- А) Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій;
- Б) Конвенція про контроль за транскордонним перевезенням небезпечних відходів та їх видаленням;
- В) Конвенція ЄЕК ООН про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті;
- Г) Конвенція ЄЕК ООН про доступ до інформації, участі громадськості в прийнятті рішень та доступ до правосуддя з питань, що стосуються довкілля.

21. Рамсарська конвенція 1971 року присвячена:

- А) водно-болотним угіддям;
- Б) торгівлю видами дикої флори і фауни, що перебувають під загрозою зникнення;
- В) захист рослин;
- Г) захист озонового шару;
- Д) захисту та збереження білого ведмедя;
- Е) захист прісноводних водотоків.

22. Конвенція про збереження тюленів Антарктики встановила в Антарктиці:

- А) 6 промислових зон;
- Б) 3 промислові зони;
- В) 4 промислові зони;
- Г) 5 промислових зон;
- Д) 2 промислові зони.

23. Скільки додатків має Конвенція про торгівлю дикими видами фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення?

- А) 3;
- Б) 2;
- В) 1;
- Г) 4;
- Д) 5.

24. Відповідно до Конвенції з морського права 1982 р. прибережні держави регулюють захоронення відходів:

- А) у внутрішніх водах, територіальному морі, у виключній економічній зоні та на континентальному шельфі;
- Б) тільки у внутрішніх водах і територіальному морі;
- В) у внутрішніх водах, територіальному морі та у виключній економічній зоні;
- Г) тільки у внутрішніх водах.

25. Скорочення транскордонних перевезень промислових відходів шляхом впровадження екологічно безпечних та ефективних методів управління регулює:

- А) Базельська конвенція;
- Б) Конвенція про оцінку впливу на навколишнє середовище в транскордонному контексті;
- В) Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій.

26. Що з нижче перерахованого не відноситься до гнучких механізмів Кіотського протоколу?

- А) договори про обмін;

- Б) міжнародна торгівля викидами;
- В) спільне здійснення;
- Г) механізми чистого розвитку.

27. У разі будь-якого невідповідності між Угодою про здійснення Частини XI Конвенції ООН з морського права та Частиною XI Конвенції ООН з морського права:

- А) переважну силу мають положення Угоди;
- Б) переважну силу мають положення Конвенції;
- В) сторони вправі самостійно вибирати документ, який підлягає застосуванню;
- Г) питання передається на консультативний висновок Міжнародного Суду ООН.

28. Хто може виступати стороною у спорі, який підпадає під юрисдикцію Міжнародного суду екологічного арбітражу і примирення?

- А) держави, юридичні особи та фізичні особи;
- Б) держави і міжнародні організації;
- В) держави, міжурядові організації, фізичні особи;
- Г) держави та фізичні особи;
- Д) держави.

29. Скільки Додатків має Протокол про охорону навколишнього середовища до Договору про Антарктику 1959?

- А) 6;
- Б) 5;
- В) 4;
- Г) 7;
- Д) 8.

30. Скільки справ за час свого існування розглянула камера з екологічних питань Міжнародного суду ООН?

- А) жодного;
- Б) 11;
- В) 20;
- Г) 3.

31. Яка кількість еколого-правових принципів закріплено в Стокгольмській Декларації принципів?

- А) 26
- Б) 22
- В) 24
- Г) 20
- Д) 30
- Е) 38
- Ж) 27.

32. Спочатку в складі ЮНЕП було утворено:

- А) 4 керівних органу;
- Б) 3 керівних органу;
- В) 2 керівних органу;
- Г) 5 керівних органів;

33. Яка з нижче перерахованих міжнародних організацій не є спеціалізованою установою ООН?

- А) МАГАТЕ;
- Б) ІМО;

- В) ФАО;
- Г) ІКАО;
- Д) ВООЗ;
- Е) МОП;
- Ж) ВМО;
- З) ВПС.

34. Скільки додаткових протоколів прийнято до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані:

- А) 8;
- Б) 4;
- В) 5;
- Г) 6;
- Д) 7;
- Е) 3.

35. У якому місті був укладений Картахенський протокол з біобезпеки?

- А) у Монреалі;
- Б) в Женеві;
- В) в Картахені;
- Г) у Відні;
- Д) у Вашингтоні;
- Е) в Нью-Йорку.

36. Компетенція Європейських Співтовариств в сфері охорони навколишнього природного середовища була визначена на рівні Установчих договорів у:

- а) 1950 році,
- б) 1992 році,
- в) 2001 році,
- г) 1987 році.

37. Предметом екологічного права Європейського Союзу є:

- а) природоресурсові, середовище охоронні відносини та відносини щодо забезпечення екологічної безпеки;
- б) правовідносини щодо раціонального та ефективного використання водних ресурсів, забезпечення біобезпеки та попередження зміни клімату.

38. Принцип субсидіарності як принцип екологічного права ЄС розуміється:

- а) як повну передачу повноважень держав Співтовариству щодо прийняття рішень у сфері екології;
- б) на рівні Співтовариства вирішуються ті екологічні проблеми, які держави не можуть розв'язати самостійно на національному рівні.

39. Відповідно до законодавства ЄС оцінка впливу на навколишнє середовище проводиться:

- а) на стадії планування діяльності, що негативно впливає на стан довкілля;
- б) на стадії здійснення діяльності, що негативно впливає на стан довкілля;
- в) на стадії розробки планів та програм, планування діяльності, здійснення діяльності.

40. На рівні Європейського Союзу не врегульовані земельні відносини:

- а) щодо використання земельних ресурсів,
- б) щодо охорони ґрунтів,
- в) щодо власності на земельні ресурси.

41. ЄС в галузі охорони навколишнього середовища приймає:

- а) закони;
- б) директиви;
- в) прецеденти.

42. Екологічний кодекс існує у:

- а) Франції;
- б) США;
- в) Росії;
- г) Україні.

43. Організація, створена з метою забезпечення безпеки використання атомної енергетики:

- а) ВООЗ;
- б) МАГАТЕ;
- в) МСОП;
- г) ІКАО.

44. У екологічне право ЄС входять норми:

- а) гірничого права;
- б) надрокористування;
- в) про поводження з відходами;
- г) про охорону біорізноманіття.

45. Коли вперше на законодавчому рівні ЄС було запроваджено політику щодо порядку поводження з ГМО:

- а) 1980;
- б) 1990;
- в) 2000;
- г) 1970.

46. Визначальним принципом екологічного права в європейських державах є:

- а) Свобода господарської діяльності;
- б) забруднювач платить;
- в) сталого розвитку;
- г) компенсаційності.

47. Формування екологічної політики ЄС розпочалося з:

- а) 1978;
- б) 1949;
- в) 1960;
- г) 1957.

48. З позовними заявами в Суд ЄС можуть звертатися:

- а) фізичні особи держав-членів ЄС;
- б) інститути ЄС і Співтовариств;
- в) всі суб'єкти європейського права;
- г) юридичні особи.

49. Екологічне право Європейського Союзу - це:

- а) галузь національного права;
- б) самостійна правова система;
- в) галузь міжнародного права;
- г) інститут Європейського права.

50. ЄС був утворений в:

- а) 1949;
- б) 2000;
- в) 1992;
- г) 1960.

51. ЄС був заснований на базі:

- а) Ради Європи;
- б) Організації з безпеки і співробітництва в Європі (ОБСЄ);
- в) Європейських співтовариств;
- г) Євроатом.

52. У 1952 році було утворено:

- а) Європейське економічне співтовариство (ЄЕС);
- б) Європейська спільнота з атомної енергії (Євратом);
- в) Європейське об'єднання вугілля і сталі (ЄОВС);
- г) ОБСЄ.

53. Основне призначення Уповноваженого з прав людини ЄС:

- а) вирішення спірних справ, пов'язаних з порушенням прав людини;
- б) контроль за діяльністю адміністративних служб Співтовариств та ЄС;
- в) звернення від імені громадян ЄС в ЄСПЛ;
- г) захист прав та інтересів як фізичних так і юридичних осіб.

54. Які нормативно-правові акти ЄС завжди підлягають офіційній публікації:

- а) рішення;
- б) директиви;
- в) регламенти;
- г) резолюції.

55. Скільки програм розвитку екологічної політики ЄС було прийнято:

- а) 5;
- б) 4;
- в) 7;
- г) 8.

56. Спеціально уповноваженим органом ЄС з питань збору та аналізу інформації про стан навколишнього середовища є:

- а) Європейське Агентство з питань охорони навколишнього середовища;
- б) Європейське Агентство з питань захисту довкілля;
- в) Європейське Агентство з навколишнього середовища;
- г) Європейське Агентство з навколишнього середовища та надзвичайних ситуацій.

57. Хто із зазначених органів не регулює екологічну політику ЄС:

- а) Європейський інвестиційний банк;
- б) Європейське космічне агентство;
- в) Мережа Європейського Союзу;
- г) Європейський суд з прав людини;
- д) жоден із перерахованих органів;
- е) всі перераховані органи регулюють.

58. Які з перерахованих екологічних прав закріплені у законодавстві ЄС:

- а) право на сприятливе навколишнє середовище;
- б) право на компенсацію шкоди, заподіяної екологічним правопорушенням;
- в) право на інформацію про стан навколишнього середовища;

г) право на екологічну освіту.

59. Зелена книга ЄС регулює питання:

- а) охорони та раціонального використання лісів в ЄС;
- б) встановлення правових заходів поводження з відходами;
- в) відповідальності у сфері навколишнього середовища;
- г) охорони біорізноманіття.

60. Біла книга ЄС регулює питання:

- а) перевезення небезпечних вантажів;
- б) відшкодування шкоди, заподіяної навколишньому середовищу;
- в) поводження з ГМО;
- г) поводження з небезпечними речовинами.

8. МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Під час викладення навчальної дисципліни «Міжнародне та європейське екологічне право» застосовуються такі методи навчання як:

1. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- *словесні методи*, що застосовується для ознайомлення студентів з матеріалами навчальної дисципліни у вигляді лекцій, розповідей-пояснень та бесід;

- *практичні методи*, що застосовуються для закріплення знань студентів з навчальної дисципліни у вигляді написання рефератів та вирішення задач;

2. **Методи стимулювання**, що застосовуються для зацікавленості студентів навчальною дисципліною у вигляді висвітлення практики застосування аграрного, земельного та екологічного законодавства, а також дискусій, які виникають з цього приводу.

3. **Методи контролю**, що застосовуються для визначення рівня знань студентів з навчальної дисципліни у вигляді проведення усних та письмових опитувань.

9. ФОРМИ КОНТРОЛЮ

За кредитно-модульною системою викладення навчальної дисципліни «Міжнародне та європейське екологічне право» застосовуються такі основні види контролю знань:

• *поточний контроль* – систематично на різних навчальних заняттях впродовж семестру у формах:

- усне опитування;
- письмові контрольні експрес-роботи;
- тестовий контроль;

• *модульний контроль* – двічі на семестр;

• *підсумковий контроль* – у кінці семестру після вивчення навчальної дисципліни у формі заліку та іспиту.

10. РОЗПОДІЛ БАЛІВ, ЯКІ ОТРИМУЮТЬ СТУДЕНТИ

Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

Рейтинг студента, бали	Оцінка національна за результати складання	
	екзаменів	заліків
90-100	Відмінно	Зараховано
74-89	Добре	
60-73	Задовільно	
0-59	Незадовільно	Не зараховано

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни $R_{\text{дис}}$ (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи $R_{\text{НР}}$ (до 70 балів): $R_{\text{дис}} = R_{\text{НР}} + R_{\text{АТ}}$.

13. МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

1. Навчально-методичний комплекс дисципліни «Міжнародне та європейське екологічне право» для ОКР «Магістр» денної форми навчання спеціальності 8.03040101 «Правознавство» магістерської програми «Аграрне право».

12. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Андрейцев В.І. Концептуальні засади гармонізації екологічного законодавства України та Європейського Союзу // Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом. Матеріали науково-практичної конференції. Жовтень 1998р. - С. 82-87.
2. Андрейцев В.І. Правові проблеми доступу до інформації та правосуддя в контексті міжнародних конвенцій // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юрид. науки. Випуск 49-51. 2003. – С. 55-64.
3. Андрейцев В.І. Концептуальні засади гармонізації екологічного законодавства України та Європейського Союзу // Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом. Матеріали науково-практичної конференції, жовтень 1998 року. – Київ: 1998. – С. 82-87.
1. Андрусевич А., Мелень О. Всесвітня організація охорони здоров'я: діяльність у сфері охорони довкілля // Вісник екологічної адвокатури, № 18, Весна – 2002. - С. 32-36.
2. Андрусевич А. Діяльність Експертної комісії Всесвітнього банку // Вісник екологічної адвокатури, № 15, Літо - 2001. - С. 15-17.
3. Андрусевич А. Діяльність Радника з питань контролю за дотриманням статутних вимог (Омбудсмена) Міжнародної фінансової корпорації та Багатостороннього агентства з гарантування інвестицій // Вісник екологічної адвокатури, № 16, Осінь - 2001. - С. 22-23.
4. Андрусевич А. Діяльність ЮНЕСКО в сфері охорони довкілля // Вісник екологічної адвокатури, № 17, Зима – 2001. - С. 24-25.
5. Андрусевич А. Охорона довкілля у практиці Комітету ООН з прав людини // Вісник екологічної адвокатури, № 14, 2001. - С. 29-31.
6. Андрусевич Н. З практики Омбудсмена Європейського Союзу // Вісник екологічної адвокатури, № 20, Осінь – 2002. - С. 28-31.
7. Андрусевич Н. Огляд екологічного права Європейського Союзу // Вісник екологічної адвокатури. - № 21. - 2003.
8. Баймуратов М.А. Правовой статус континентального шельфа и способы его разграничения: Методические указания. – Одесса: Юрид. лит., 2000.
9. Баймуратов М.О., Досковський В.Г. Міжнародно-правовий режим континентального шельфу: Монографія. – Одеса: Юридична література, 2001. – 72 с. Рос. Мовою.
10. Баймуратов М.О. Актуальні проблеми національної імплементації Україною норм міжнародних конвенцій // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Юридичні науки. Випуск № 49-51. – 2003. – С. 77-80.
11. Балашенко С., Лаєвська Е., Макарова Т. Право на благоприятную окружающую среду (как его защищать?). – Минск: «Экоправо», 2000. – 173 с.
12. Балашенко С.А., Макарова Т.И. Международно-правовая охрана окружающей среды и права человека. Учебное пособие. – Минск: “World Wide Printing”, 1999. – 256 с.
13. Балюк Г.І. Міжнародно-правові засади співробітництва України у сфері нерозповсюдження ядерної зброї // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. Випуск № 41. – С. 23-27.
14. Бекашев К.А. Международное экологическое право // Международное публичное право: Учеб. / Л. П. Ануфриева, Д. К. Бекашев, К. А. Бекашев, В. В. Устинов [и др.]; отв. ред. К. А. Бекашев. – Изд. 4-е, перераб. и доп. – М.: ТК Велби; Изд-во Проспект, 2007. – С. 625–670.
15. Блищенко И.П. Прецеденты в международном публичном и частном праве / И. П. Блищенко, Ж. Дориа. – Изд. 2-е, доп. – М.: Издательство МНИМП, 1999. – 472 с.
16. Бринчук М.М. Экологическое право (право окружающей среды): Учебник для высших юридических учебных заведений. – М.: Юристь, 1998. – 688 с.
17. Буткевич В.Г. Міжнародне право навколишнього середовища // Міжнародне право: Основні галузі: Підруч. / За ред. В. Г. Буткевича. – К.: Либідь, 2004. – С. 502–538.
18. Василевская Э.Г. Правовой статус природных ресурсов Луны и планет. – М., 1978.

19. Виноградов С.В. Международное право и охрана атмосферы. М., 1987.
20. Вылегжанина Е.Е. Сохранение биосферы и международная ответственность. – М., 1993.
21. Высторобец Е.А. Атлас международного природоохранного сотрудничества / Е. А. Высторобец. – Москва; Гаага, 2001. – 50 с.
22. Гавердовский А.С. Имплементация норм международного права. – Киев: Вища школа, 1980. – 320с.
23. Гаврилов В.В. Конвенция ООН по морскому праву и развитие советского законодательства об экономической зоне // Вопросы государственного строительства и правового регулирования: Сборник научных трудов, Владивосток: ДВГУ, 1990. – С. 110-115.
24. Герасимов Ростислав. Кодифікація Комісією міжнародного права ООН відповідальності і зобов'язань держав щодо транскордонної шкоди довікллю // Український часопис міжнародного права № 1. – 2003. – С. 62-69.
25. Гідживан Л. Міжнародно-правове співробітництво держав у галузі охорони морського середовища // Право України. – 1998. - № 5. – С. 105-109.
26. Гомьен Д., Харрис Д., Зваак Л. Европейская Конвенция Оправах человека и Европейская социальная хартия: право и практика. – М.: Изд-во МНИМП, 1998.- С.5-486.
27. Действующее международное право: В 3-х т. / [Сост. Ю. М. Колосов и Э. С. Кривчикова]. – М.: Изд-во МНИМП, 1999. Т. 1. – 864 с; Т. 2. – 832 с; Т. 3. – 832 с.
28. Дмитриев А.И., Муравйов В.И. Міжнародне публічне право. – Київ, Юрінком Інтер, 2000.
29. Жлоба А.А. Право окружающей среды Европейского Союза: Общая часть: учеб. пособие / А.А. Жлоба; под ред. Х. Херрманна, С.А. балащенко, Т. Борича. – Минск: Зорны Верасок, 2010. – 156 с.
30. Екологічне право України: Підручник для студентів вищих навчальних закладів / В.К. Попов, А.П. Гетьман, С.В. Разметаев та ін.: За ред. В.К. Попова та А.П. Гетьмана. – Харків: Право, 2001. – С.434-466.
31. Ерофеев Б.В. Экологическое право России. Учебник. Издание второе, переработанное и дополненное. – М.: «Юристъ», 1996 – 624 с.
32. Єрофеев М.І. Стан та проблеми гармонізації екологічного законодавства України з міжнародним правом // Законодавство України та міжнародне право (проблеми гармонізації). Збірник наук. праць. – Вип. 4. – Київ. – 1998. – С.63-71.
33. Збірник міжнародно-правових актів у сфері охорони довкілля. – 2-е вид., доп. – Львів: Норма, 2002. – 416 с.
34. Калиниченко П.А., Рациборинская Д.Н. Защита экологических прав в законодательстве Европейского Сообщества // Экологическое право, № 2, 2003. – С. 55-60.
35. Калиниченко П.А. Международное экологическое право // Глобалистика: Энциклопедия. – М., 2003.
36. Калиниченко П.А. Совершенствование механизма защиты экологических прав в Европейском Союзе // Журнал «Европа» № 2 (36), февраль 2004, спец. Выпуск «Экология и экономика».
37. Кириленко В.П. Международное морское экологическое право (понятие и сущность) / ЦНИИМФ // Правовые вопросы торгового мореплавания. – Л.: Транспорт, 1989. – С. 92-103.
38. Киселев В.А. Морское право и борьба с загрязнением моря нефтью. – М.: ММФ ЦБНТИ, 1973. – 94 с.
39. Киселев В.А., Саваськов П.В. Международно-правовые проблемы судоходства и защиты морской среды // Правовые и экономические проблемы регулирования международного судоходства. – М., 1984. – С. 39-82.
40. Колбасов О.С. Международно-правовая охрана окружающей среды. М., 1982. – 233с.
41. Колбасов О.С. Экология: политика – право. М., 1976.
42. Короткий Т.Р. Международно-правовая охрана морской среды от загрязнения с судов: Монография. – Одесса: Латстар, 2002. – 200 с.

43. Кравченко С.М., Андрусевич А.О., Бонайн Дж. Актуальні проблеми міжнародного права навколишнього середовища. Підручник / Під заг. ред. проф. С.М. Кравченко – Львів: Вид. центр ЛНУ, 2002. – 336 с.
44. Кравченко С.М. Механізм реалізації Орхуської конвенції // Вісник екологічної адвокатури № 14, 2001 р. – С. 5-7.
45. Краснова И.О. Введение в экологическое право Европейского Союза / И.О. Краснова // Аграрное и земельное право. – 2008. - № 3 (39) – 126-139 с.
46. Краснова М.В. Правове регулювання екологічного інформування в контексті Міжнародних конвенцій: порівняльно-правовий аналіз // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юрид. науки. – Випуск 49-51. – 2003. – С. 73-77.
47. Краснова М.В. Проблеми імплементації в Україні положень Орхуської конвенції // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки. Випуск № 40. – С. 30-35.
48. Кремер Л. Экологическое право Европейского Союза: [пер. с нем.] / Л. Кремер, Г. Винтер; отв. ред. О.Л. Дубовик; Ин-т г-ва и права Рос. акад. наук. – М.: Городец, 2007. – 143 с.
49. Кукушкина А.В. Международно-правовая охрана окружающей среды // Международное право: Учеб. / Отв. ред. Ю. М. Колосов, Э. С. Кривчикова. – М.: Международные отношения, 2000. – С. 597–621.
50. Лукашук И.И. Международное право. Особенная часть: Учебник. – 2-е изд., перераб. и доп. – М.: Издательство БЕК, 2001. – 456 с.
51. Мави В. Действие норм международного права во внутреннем праве по вопросам окружающей среды // Реализация международно-правовых норм во внутреннем праве. – Киев: Наукова думка. – 1992. – С.116-128.
52. Малишева Н.Р. Доступ громадськості до правосуддя з екологічних питань у світлі Орхуської конвенції “Про доступ до інформації, участь громадськості в прийнятті рішень та доступу до правосуддя з питань, що стосуються довкілля” і законодавства України // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. – Юридичні науки. Випуск № 49-51. – С. 80-83.
53. Малишева Н.Р. Теоретичні аспекти гармонізації національного законодавства з міжнародним правом // Проблеми гармонізації законодавства України з міжнародним правом. Матеріали науково-практичної конференції, жовтень 1998 р. – Київ. – 1998. – С.87-92.
54. Малышева Н.Р. Гармонизация экологического законодательства в Европе. - Киев, 1996. – 234 с.
55. Мармазов В.Є., Піляєв І.С. Україна в політико-правовому просторі Ради Європи: досвід і проблеми: Монографія. – К.: Вентурі, 1999. – 400 с.
56. Мартыненко А.П. Права народов в современном международном праве. Киев, «Наукова думка», 1993. – 162с.
57. Международное право: Учебник / Отв. ред. Ю.М. Колосов, В.И. Кузнецов. – М.: Международные отношения, 1995. – 608 с.
58. Мелень О. «Безпечніше судноплавство та чистіші океани» // Вісник екологічної адвокатури, № 19, 2002- С. 20-24. -№ 20, 2002.- С.19-21.
59. Мелень О. На захисті прав людини // Вісник екологічної адвокатури, № 19, Літо – 2002. –С.29-32.
60. Моисеев Е.Г. Международно-правовые основы сотрудничества стран СНГ: Учебное пособие / Под ред. К.А. Бекашева. – М.: Юристъ, 1997. – 272с.
61. Петров В.В. Экология и право. - М., 1981. – С. 5-53.
62. Соколова Н.А. Взаимосвязь основных и специальных принципов при регулировании международных отношений по охране окружающей среды // Сибирский Юридический Вестник. – 1999. - № 1.
63. Соколова Н.А. Международное право и российское экологическое законодательство // Сибирский Юридический Вестник. – 1999. - № 2.
64. Соколова Н.А. Международное право: Вопросы специализации // Сибирский Юридический Вестник. – 2000. - № 3.

65. Соколова Н.А. Взаимодействие международного и внутригосударственного права в сфере охраны окружающей среды // Сибирский Юридический Вестник. – 2001. – № 3.
66. Соколова Н.А. Теоретические проблемы международного права окружающей среды / Н. А. Соколова. – Иркутск: Изд-во Иркутского государственного университета, 2002. – 239 с.
67. Світова та європейська інтеграція: організаційні засади. Навч. посібник / За ред. д-ра іст. наук, проф. Я.М. Малика, д-ра екон. наук, проф. М.З. Мальського. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2000. – 402 с.
68. Тимошенко А.С. Международное сотрудничество по охране окружающей среды в системе ООН. – М.: Наука, 1981. – 276 с.
69. Тимошенко А.С. Некоторые теоретические вопросы международно-правового регулирования охраны окружающей среды // Советский ежегодник международного права, 1981. – М.: Наука, 1982. – 126-142 с.
70. Тимошенко А.С. Формирование и развитие международного права окружающей среды. М., 1986.
71. Тимченко Л.Д. Международное право: Учебник. – Харьков: Консум; Ун-т внутр. дел, 1999. – 528 с.
72. Трусов А.Г. Международное экологическое право (Международное право окружающей среды): Учебно-методическое пособие. – М.: Изд-во МНЭПУ, 1999. – 84 с.
73. Тускоз Жан. Міжнародне право: Підручник. Пер. з франц. – К.: “АртЕк”, 1998. – 416 с.
74. Тустановська І. Правова регламентація поводження з генетично-модифікованими організмами в деяких міжнародних документах // Вісник екологічної адвокатури, № 16, Осінь- 2001.-С.15-18.
75. Ушаков Н.А. Основания международной ответственности государств. - М.: Международные отношения, 1983. – 184с.
76. Хромов С.С. Проблемы окружающей среды в деятельности ООН. – М.: Наука, 1984. – 191 с.
77. Царёв В.Ф. Современное международное морское право. Режим вод и дна Мирового океана. – М.: Наука, 1974.
78. Чичварин В.А. Охрана природы и международные отношения. М., 1970. – С. 30-31.
79. Шемшученко Ю.С. Міжнародні аспекти охорони природи. – К.: Вища школа, 1985. – 56 с.
80. Шемшученко Ю.С. Правовые проблемы экологии. - Киев, 1989.
81. Шемякин А.Н. Современное международное морское право в контексте десятилетнего юбилея вступления в силу Конвенции ООН по морскому праву 1982 г. // Морское право. – 2003. - № 7.
82. Шишко А.А. Международное природоохранительное сотрудничество и реализация суверенитета государства // Реализация международно-правовых норм во внутреннем праве. – Киев: Наукова думка. – 1992.- С.129-150.
83. Шишко А.А. Предупреждение трансграничного загрязнения (межд.-правовые проблемы). – К.: Наукова думка, 1990. – 190 с.
84. *Birnie P.* International law and Environment / P. Birnie, A. Boyle. – Oxford: Oxford University Press, 2002. – 2-d ed. – 798 p.
85. *DeGarmo D. K.* International environmental treaties and state behavior. Factors influencing cooperation / D. K. DeGarmo. – New York; London: Routledge, 2004. – 194 p.
86. Environmental change and international law: New challenges and dimensions / Ed. by E. Brown Weiss. – Tokyo: The United Nations University Press, 1992. – Mode of access: <http://www.unu.edu/unupress/unupbooks/uu25ee/uu25ee00.htm>
87. *Fitzmaurice M. A.* International protection of the environment / M. A. Fitzmaurice. – The Hague; Boston; London: Martinus Nijhoff Publishers, 2002. – 488 p.
88. *Hahn R.* The internationalisation of environmental regulation / R. Hahn, K. Richards // Harvard International Law Journal. – 1989. – Vol. 30. – P. 433–440.

89. Kiss A. International environmental law / A. Kiss, D. Shelton. – Nairobi: UNEP, 2004. – 446 p.
90. Louka E. International environmental law: fairness, effectiveness and world order / E. Louka. – Cambridge, England: Cambridge University Press, 2006. – 536 p.
91. Sands Ph. Principles of international environmental law / Ph. Sands. – Cambridge: Cambridge University Press, 2003. – 2-d ed. – 1248 p.
92. Shelton D. Judicial handbook on environmental law / D. Shelton, A. Kiss. – Nairobi: United Nations Environment Programme, 2005. – 131 p.
93. Wolfrum R. Conflicts in international environmental law / R. Wolfrum R., N. Matz. – Berlin; London: Springer, 2003. – 213 p.

Дисертації та автореферати:

1. Морозовська Т.В. Екологічні права громадян України та ЄС: порівняльний аналіз: Дис.... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. - К., 2012. - 216 арк.
2. Морозовська Т.В. Екологічні права громадян України та ЄС: порівняльний аналіз: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.06 / Національний ун-т біоресурсів і природокористування України. - К., 2012. - 19 с.

Перелік міжнародно-правових документів та міжнародних екологічних угод:

1. Конвенція про режим судноплавства на Дунаї від 18 серпня 1948 року // Офіційний вісник України. – 2005. - № 21. – Ст. 1178.
2. Європейська Угода про міжнародне перевезення небезпечних вантажів внутрішніми водними шляхами від 30 вересня 1957 року // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_169.
3. Конвенція про захист працюючих від іонізуючої радіації від 22 червня 1960 року // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/993_116.
4. Паризька конвенція про відповідальність перед третьою стороною у сфері атомної енергії від 29 червня 1960 року // Матеріали по морському праву зарубєжних стран. - Москва, 1974 год, Вып. 3.
5. Брюссельська конвенція про відповідальність операторів ядерних суден 1962 року // Матеріали по морському праву зарубєжних стран. - Москва, 1974 год, Вып. 3.
6. Віденська конвенція про цивільну відповідальність за ядерну шкоду від 21 травня 1963 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_006.
7. Європейська конвенція про захист тварин при міжнародному перевезенні від 13 грудня 1968 року // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_227.
8. Международная конвенция относительно вмешательства в открытом море в случаях аварий, приводящих к загрязнению нефтью от 29 ноября 1969 г. // Сб. международных договоров СССР по вопросам мореплавания. – М.: Гл. упр. Навигации и океанографии МО СССР, 1988. – С. 393-401.
9. Международная конвенция о гражданской ответственности за ущерб от загрязнения нефтью от 29 ноября 1969 г. // Сб. международных договоров СССР по вопросам мореплавания. – М.: Гл. упр. навигации и океанографии МО СССР, 1988. – С. 405-414.
10. Конвенція про водно-болотні угіддя, що мають міжнародне значення, головним чином як середовища існування водоплавних птахів від 2 лютого 1971 року // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_031.
11. Конвенція про відповідальність у сфері морського перевезення ядерних матеріалів від 17 грудня 1971 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_125.
12. Міжнародна конвенція про створення міжнародного фонду для компенсації збитків від забруднення нафтою від 18 грудня 1971 року // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_807.

13. Конвенція про запобігання забрудненню морського середовища скиданням речовин із суден та літальних апаратів 1972 року // Горшков Г.С, Мелков Г.М. Предотвращение загрязнения мор. среды. М., 1979.
14. Конвенція про заборону розробки, виробництва і нагромадження запасів бактеріологічної (біологічної) і токсичної зброї і про її знищення від 10 квітня 1972 року // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon.nau.ua/doc/?code=995_054.
15. Стокгольмська декларація щодо питань навколишнього середовища від 16 червня 1972 року // Електронний ресурс. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_454.
16. Конвенція про запобігання забрудненню моря викидами відходів та інших матеріалів від 2 листопада 1972 року // Зібрання чинних міжнародних договорів України. – 2004. - № 4, / Книга 1 / . – Ст. 832.
17. Конвенция по предотвращению загрязнения моря сбросом отходов и других материалов от 13 ноября 1972 года // Сб. действующих договоров, соглашений и конвенций, заключенных СССР с иностранными государствами. – М., 1978. – Вып. (V).
18. Конвенція про охорону всесвітньої культурної та природної спадщини від 16 листопада 1972 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_089.
19. Конвенція про міжнародну торгівлю видами дикої фауни і флори, що перебувають під загрозою зникнення (CITES) від 3 березня 1973 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_129.
20. Международная Конвенция по предотвращению загрязнения с судов 1973 г. и Протокол 1978 г. – М.: ЦРИА «Морфлот», 1980. – 364 с.
21. Міжнародна конвенція про охорону людського життя на морі від 1 листопада 1974 року // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_251.
22. Конвенція про заборону воєнного або будь-якого іншого ворожого використання засобів дії на природне середовище від 18 травня 1977 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_258.
23. Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані 1979 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_223.
24. Конвенція про збереження мігруючих видів диких тварин від 23 червня 1979 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_136.
25. Конвенція про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі від 19 вересня 1979 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_032.
26. Протокол до Конвенції ООН про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 13.11.1979 року про скорочення викидів сірки або їх транскордонних потоків, принаймні на 30 відсотків від 8 липня 1985 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.rada.gov.ua>.
27. Конвенція про фізичний захист ядерного матеріалу від 3 березня 1980 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_024.
28. Конвенція про збереження морських живих ресурсів Антарктики від 20 травня 1980 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_045.
29. Конвенція ООН по морському праву 1982 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_057.
30. Протокол про фінансування Спільної програми спостережень та оцінки розповсюдження забруднювачів на великі відстані в Європі (ЕМЕП) до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 28 вересня 1984 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_c50.
31. Віденська конвенція про охорону озонового шару від 22 березня 1985 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_088.
32. Конвенція про допомогу в разі ядерної аварії чи радіаційної аварійної ситуації від 26 вересня 1986 року // Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_027.

33. Конвенція про оперативне оповіщення про ядерну аварію від 26 вересня 1986 року // Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_026.
34. Монреальський протокол по речовинах, що руйнують озоновий шар від 16 вересня 1987 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_215.
35. Базельська конвенція про контроль за транскордонним перевезенням шкідливих відходів і їх знищення від 22 березня 1989 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_022.
36. Женевська конвенція про цивільну відповідальність за шкоду, заподіяну при перевезенні небезпечних вантажів автомобільним, залізничним та внутрішнім водним транспортом від 10 жовтня 1989 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_837.
37. Конвенція з оцінки впливу на навколишнє природне середовище в транскордонному контексті (Конвенція ЕСПОО) від 25 лютого 1991 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_272.
38. Угода про збереження кажанів в Європі від 4 грудня 1991 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_011.
39. Конвенція про транскордонний вплив промислових аварій від 17 березня 1992 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_262.
40. Конвенція про охорону і використання транскордонних водотоків і міжнародних озер від 17 березня 1992 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_273/card6#Public.
41. Конвенція по захисту морського середовища району Балтійського моря від 9 квітня 1992 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/987_009.
42. Конвенция о защите Черного моря от загрязнения 21 апреля 1992 г. // Каракаш І.І., Короткий Т.Р. Региональное сотрудничество государств в области охраны морской среды. – Одесса: Латстар, 2001. – 150 с.
43. Рамкова конвенція ООН про зміну клімату від 9 травня 1992 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_044.
44. Конвенція про охорону біологічного різноманіття від 5 червня 1992 року // Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_030.
45. Декларація Ріо-де-Жанейро по навколишньому середовищу і розвитку від 14 червня 1992 року // Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_455.
46. Конвенція про охорону ріки Дунай від 1 червня 1994 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_800.
47. Конвенція ООН про боротьбу з опустелюванням у тих країнах, що потерпають від серйозної засухи та/або опустелювання, особливо в Африці від 17 червня 1994 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://search.ligazakon.ua/1_doc2.nsf/link1/MU94394.html.
48. Конвенція про ядерну безпеку від 17 червня 1994 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_023.
49. Угода про збереження афро-євразійських мігруючих водно-болотних птахів від 16 червня 1995 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_934.
50. Міжнародна конвенція про стандарти підготовки, сертифікації персоналу риболовних суден та несення вахти від 7 липня 1995 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_707.
51. Всеєвропейська стратегія збереження біологічного та ландшафтного різноманіття від 25 жовтня 1995 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/994_711.
52. Міжнародна конвенція про відповідальність і компенсацію збитків у зв'язку з

перевезенням морем шкідливих і небезпечних речовин 1996 р. // Міжнародні договори в торгівельному мореплаванні: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.interlegal.com.ua/blog/?p=1577>.

53. Угода про збереження китоподібних Чорного моря, Середземного моря та прилеглої акваторії Атлантичного океан від 24 листопада 1996 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_422.

54. Кіотський протокол до Рамкової конвенції Організації Об'єднаних Націй про зміни клімату від 11 грудня 1997 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_801.

55. Протокол по стійким органічним забруднювачам (СОЗ) до Конвенції про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 24 червня 1998 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_c75.

56. Конвенція про доступ до інформації, участі громадськості в процесі прийняття рішень і доступу до правосуддя по питанням, що стосуються навколишнього середовища від 25 червня 1998 року в Орхусі // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/994_015.

57. Роттердамська Конвенція про процедуру Попередньої обгрунтованої згоди відносно окремих небезпечних хімічних речовин та пестицидів у міжнародній торгівлі Конвенція про біологічне різноманіття від 10 вересня 1998 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/995_a35.

58. Протокол про воду та здоров'я до Конвенції по охороні і використанню транскордонних водотоків і міжнародних озер від 17 червня 1999 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_030.

59. Гетеборгський протокол 1999 року про боротьбу з підкисленням, евтрофікацією і приземним озоном до Конвенція про транскордонне забруднення повітря на великі відстані від 30 листопада 1999 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_c51.

60. Протокол про відповідальність і компенсацію за шкоду, заподіяну в результаті транскордонного перевезення небезпечних відходів та їхнього видалення від 10 грудня 1999 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/995_793.

61. Картахенський протокол про біобезпеку до Конвенції про біологічне різноманіття від 29 січня 2000 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_935.

62. Європейська ландшафтна Конвенція від 20 жовтня 2000 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/994_154.

63. Міжнародна конвенція про цивільну відповідальність за забруднення бункерним паливом від 23 березня 2001 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/896_047.

64. Стокгольмська конвенція про стійкі органічні забруднювачі від 22 травня 2001 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_a07.

65. Рамкова конвенція про охорону та сталий розвиток Карпат від 22 травня 2003 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/998_164.

66. Найробінська Міжнародна конвенція про видалення затонулих суден від 18 травня 2007 р. // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazon.com/doc2.nsf/link1/MU07204.html>.

67. Протокол про збереження і стале і ландшафтного використання біологічного різноманіття до Рамкової конвенції про охорону та сталий розвиток Карпат від 19 червня 2008 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/998_366.

68. Нагойсько-Куала-Лумпурський додатковий протокол про відповідальність і відшкодування до Картахенського протоколу про біобезпеку від 15 жовтня 2010 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://www.menr.gov.ua/index.php/protection/protection6/vykonannya/convencia/913-vykonannya-polozhen-kartakhensko-ho-protokolu-pro-biobezpeku>.

69. Нагойський протокол про доступ до генетичних ресурсів та розподіл на справедливій і рівній основі вигід від їх використання до Конвенції про біологічне від 29 жовтня 2010 року // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cbd.int/abs/>.

Законодавчі та нормативно-правові акти Європейського Союзу:

1. Про зближення законів держав-членів щодо затвердження типу транспортних засобів та їхніх причепів: Директива Ради 70/156/ЄЕС від 06.02.1970 р. // OJ L 42. - 23.02.1970. - р. 1-15.

2. Щодо наближення законів Держав-членів щодо допустимого рівня шуму та вихлопних систем автомобілів: Директива Ради № 70/157/ЄЕС від 6 лютого 1970 року // OJ L 42. - 23.02.1970.

3. Щодо наближення законів держав-членів стосовно заходів проти забруднення повітря автомобілями: директива Ради 70/220/ЄЕС від 20 березня 1970 року // OJ L 76. - 06.04.1970. - р. 1-22).

4. Про зближення законів держав-членів стосовно дозволених рівнів шуму: директива Комісії № 73/350/ЄЕС від 7 листопада 1973 року // OJ L 321. - 22.11.1973 р.

5. Про вимоги до якості поверхневих вод, призначених для забору питної води в державах-членах Співтовариства: директива Ради 75/440/ЄЕС від 16.06.1975 р. // Official Journal L 194 of 25.07.1975.

6. Щодо відходів: директива Ради 75/442/ЄЕС від 15 липня 1975 року // OJ N L 194. - 25.7.1975. - р. 39.

7. Про видалення відпрацьованих мастил: Директива 75/439/ЄЕС // OJ L 194. - 25.07.1975.

8. Щодо якості води для купання: директива Ради 76/160/ЄЕС від 08.12.1975 р. // OJ L 31. - 05.02.1976. – р. 1.

9. Про формування Комітету по управлінню відходами: Рішення Комісії 76/431/ЄЕС від 21 квітня 1976 року // OJ L 115. - 01.05.1976. – р. 73-74.

10. Про забруднення, спричиненого деякими небезпечними речовинами, які скидаються у водне середовище Співтовариства: Директива Ради 76/464/ЄЕС від 4 травня 1976 року // OJ L 129 від 18.05.1976. - р. 23.

11. Про управління якістю води для купання та скасування Директиви 76/160/ЄЕС: Директива 2006/12/ЄС // OJ 2006. - L 64/37.

12. Стосовно встановлення спільної процедури обміну інформацією щодо якості поверхневих питних вод в країнах-членах Співтовариства: Рішення Ради 77/795/ЄЕС від 12.12.1977 р. // OJ L 334. - 24.12.1977. - р. 29-36.

13. Про відходи виробництва окису титану: Директива 78/176/ЄЕС // Офіційний Журнал L 54. - 25.02.1978.

14. Про якість прісних вод, які потребують захисту або покращення з метою збереження рибних ресурсів: Директива Ради 78/659/ЄЕС від 18 липня 1978 року // OJ L 222. - 14.08. 1978. - р. 1.

15. Про збереження диких птахів: директива Ради 79/409/ЄЕС // OJ L 103. – 25.04.1979.

16. Про методи вимірювання і частоту взяття проб та аналізів поверхневих вод з метою відведення питної води у державах-членах: Директива Ради 79/869/ЄЕС від 9 жовтня 1979 року // OJ L 271. - 29.10.1979.

17. Стосовно вимог до якості вод, придатних для життя моллюсків: Директива Ради 79/923/ЄЕС від 30.10.1979 р. // OJ L 281. - 10.11.1979. - р. 47-52.

18. Про охорону підземних вод від забруднення, спричиненого окремими небезпечними речовинами: Директива Ради 80/68/ЄЕС від 17.12.1979 р. // OJ L 20. - 26.01.1980. - р. 43-48.

19. Щодо обмеження шуму, що спричиняють дозвукові літаки: директива Ради 80/51/ЄЕС від 20 грудня 1979 року // OJ L 18. - 24.01.1980. - р. 26-28.

20. Про утворення Спеціального консультативного комітету з переробки опроміненого ядерного палива: Рішення Ради 80/237/Євратом від 18 лютого 1980 року // OJ L 52. - 26.02.1980. - р. 9-10.

21. Про наближення законів держав-членів, що стосуються використання та реалізації природних мінеральних вод: Директива Ради 80/777/ЄЕС Ради від 15.07.1980 р. // Official Journal L 47 of 20.02.1981.

22. Щодо якості води, призначеної для споживання населенням: Директива Ради 80/778/ЄС від 15.07.1980 р. // OJ L 229. - 30.08.1980. - р. 11-29.

23. Про граничні норми якості повітря та настановні величини сірчистого газу й зважених частинок: Директива Ради 80/779/ЄЕС від 15.07.1980 року // OJ L 229. - 30.08.1980. - р. 30-48.

24. Про спільні правила імпорту китів чи інших китових продуктів: Регламент Ради 348/81 // OJ L 132. - 19.05.1981. - р. 30.

25. Про підписання Конвенції про збереження морської флори та фауни Антарктиди: Рішення Ради 81/691/ЄЕС // OJ L 18346. - 02.12.1981. - р. 24.

26. Про підписання Конвенції про охорону дикої флори та фауни і природних середовищ існування в Європі: Рішення Ради 82/72/ЄЕС // OJ L 38. - 10.02.1982.

27. Про підписання Конвенції про збереження мігруючих видів диких тварин: Рішення Ради 82/461/ЄЕС від 24.06.1982 // OJ L 210. - 19.07.1982. - р. 10-22.

28. Про безпеку великих аварій, властиву деяким видам промислової діяльності промислових аварій: Директива Ради 82/501/ЄЕС (Директива Seveso) // OJ L 289. - 13.10.1982. - р. 35-35.

29. Про процедуру нагляду та моніторингу навколишнього середовища щодо промислових відходів двоокису титану: Директива Ради 82/883/ЄЕС від 3 грудня 1982 року // OJ L 378. - 31.12.1982. - р. 1-14.

30. Про список потенційно небезпечних хімічних речовин згідно з Директивою Ради 67/548/ЄЕС про зближення правових приписів, регламентів та адміністративних положень стосовно класифікації, пакування і маркування небезпечних речовин: Рішення Комісії 85/71/ЄЕС від 21 грудня 1984 року // OJ L 30. - 02.02.1985. - р. 33-34.

31. Стосовно оцінки впливу деяких державних і приватних проектів на навколишнє середовище: Директива Ради 85/337/ЄЕС від 03.03.1987 р. // OJ L 175. - 05.07.1985. - р. 40.

32. Про ухвалення, від імені Спільноти, програм та заходів щодо скидання ртуті та кадмію, в рамках Конвенції про запобігання забрудненню морського середовища з джерел, розташованих на суші Рішення Ради 85/613/ЄЕС від 20 грудня 1985 року // OJ L 375. - 31.12.1985. - р. 20-44.

33. Про захист навколишнього середовища та, зокрема, ґрунту у випадках використання у сільському господарстві осаду стічних вод: Директиви Ради 86/278/ЄЕС від 12 червня 1986 року // OJ L 181. - 04.07.1986. - р. 6.

34. Щодо попередження та зменшення забруднення довкілля азбестом: Директива Ради 87/217/ЄЕС від 19 березня 1987 року // OJ L 85. - 28.03.1987. - р. 40-45.

35. Щодо наближення законів держав-членів стосовно заходів проти викидів газоподібних забруднювачів автомобілями: Директива Ради 88/77/ЄЕС від 03.12.1987 р. // OJ L 36. - 09.02.1988. - р. 33-61.

36. Про наближення законів держав-членів стосовно безпеки іграшок: Директива 88/378/ЄЕС від 3 травня 1988 року // Official Journal L187. - 16.07.1988. - р. 1.

37. Про основні принципи щодо зменшення технологічних та природних загроз: Рішення Ради № 89/273/01 від 16 жовтня 1989 року // OJ L 108. - 19.04.1989. - р. 28-28.

38. Щодо інформування широкої громадськості про заходи охорони здоров'я, що мають вживатись, і дії, які повинні виконуватись, у випадку радіаційної аварії: Директива Ради 89/618/Євратом від 27 листопада 1989 року // OJ L 357. - 07.12.1989. - р. 31-34.

39. Про створення Європейського агентства з навколишнього середовища та Європейської системи спостереження та інформації про стан навколишнього середовища: Регламент Ради 1210/90 від 7 травня 1990 року // OJ L 120. - 11.05.1990. - р. 1.

40. Щодо використання генетично-модифікованих мікроорганізмів у замкнених системах: Директива № 90/219/ЄЕС // OJ L 117. - 08.05.1990.

41. Про свободу доступу до інформації з навколишнього середовища: Директива Ради 90/313/ЄЕС від 07.06.1990 р. // OJ L 158. - 23.06.1990. - р. 56-58.
42. Про комплексний туризм, комплексний відпочинок та комплексні тури: Директива Ради 90/314/ЄЕС від 13 червня 1990 року // Official Journal L158. – 23.06.1990. - р. 0059-0064.
43. Про співпрацю Співтовариства в сфері громадської оборони: Резолюція Ради та представників Урядів держав-членів у Раді від 23 листопада 1990 року // OJ C 315. - 14.12.1990. - р. 0001 - 0002.
44. Стосовно очистки стічних вод міст: Директива Ради 91/271/ЄЕС від 21.05.1991 р. // OJ L135. - 30.05.1991.
45. Щодо наближення законів держав-членів стосовно заходів проти забруднення повітря автомобілями: Директива Ради 91/441/ЄЕС від 26.06.1991 р. // OJ L 242. – 30.08.1991. - р. 0001-0106.
46. Про поліпшення взаємодопомоги між державами-членами в разі стихійних лих та техногенних катастроф: Резолюція Ради та представників Урядів держав-членів у Раді від 8 липня 1991 року // OJ C 198. - 27.07.1991. - р. 0001-0003.
47. Про формат надання підсумкової інформації, зазначений у Статті 9 Директиви Ради 90/220/ЄЕС, про навмисне вивільнення генетично модифікованих організмів у навколишнє середовище: Рішення Ради 91/596/ЄЕС від 4 листопада 1991 року // OJ L 322. - 12.11.1991. - р. 1-16.
48. Про стандартизацію та упорядкування звітів про імплементацію певних Директив щодо навколишнього середовища: Директива Ради 91/692/ЄЕС від 23.12.1991 р. // OJ L 377. - 31.12.1991. - р. 48.
49. Стосовно охорони вод від забруднення, спричиненого нітратами з сільськогосподарських джерел: Директива Ради 91/676/ЄЕС від 12 грудня 1991 року // OJ L 375. - 31.12.1991. - р. 1.
50. Щодо забруднення повітря озonom: Директива Ради 92/72/ЄЕС від 21.09.1992 р. // OJ L 297. - 13.10.1992. – р. 1.
51. Про нагляд та контроль за перевезеннями радіоактивних відходів між державами-членами: Директива Ради 92/3/ЄС ватом від 3 лютого 1992 року // OJ L 35. - 12.02.1992. - р. 24-28.
52. Про охорону природних середовищ існування та дикої флори і фауни: Директива Ради 92/43/ЄЕС від 21 травня 1992 року // OJ L 206. – 22.07.1992. - р. 7.
53. Про вимоги щодо ефективності нових водогрійних котлів на рідкому або газоподібному паливі: Директива Ради 92/42/ЄЕС від 21 травня 1992 року // OJ L 167. - 22.06.1992. - р. 17-28.
54. Про процедури гармонізації програм щодо зменшення та остаточної ліквідації забруднення, спричиненого відходами промисловості виробництва діоксиду титану: Директива Ради 92/112/ЄЕС від 15 грудня 1992 року // OJ L 48. - 26.02.1993. – р. 68.
55. Про оцінку і контроль існуючих небезпечних речовин: Регламент Ради (ЄЕС) № 793/93 від 23 березня 1993 р. // OJ L 84. - 05.04.1993.
56. Щодо механізмів контролю викидів вуглекислого газу та інших парникових газів у Співтоваристві: Рішення Ради 93/389/ЄЕС від 24.06.1993 р. // OJ L 167. - 09.07.1993. - р. 31-33.
57. Щодо механізмів моніторингу викидів вуглекислого газу та інших парникових газів у Співтоваристві: Рішення Ради 99/296/ЄС від 09.07.1993 р. // OJ L 117. - 05.05.1999. - р. 35-38.
58. Про принципи оцінки безпеки для людей та навколишнього середовища від речовин, про які повідомляють згідно з Директивою Ради 67/548/ЄЕС: Директива Комісії 93/67/ЄЕС від 20 липня 1993 року // OJ L 227. - 08.09.1993. - р. 9-18.
59. Про стандартну підсумкову форму для повідомлення про рішення надати еко-маркування Співтовариства: Рішення Комісії 94/10/ЄС від 21 грудня 1993 року // OJ L 7. - 11.01.1994. - р. 17-19.

60. Про встановлення принципів оцінювання ризиків впливу існуючих речовин на людину та довкілля у відповідності до Регламенту Ради (ЄЕС) № 793/93: Регламент Комісії 1488/94 від 28 липня 1994 року // OJ L 161/3. - 29.06.94.

61. Щодо встановлення критеріїв спрощених процедур стосовно навмисного виведення у навколишнє середовище генетично модифікованих рослин відповідно до Статті 6 (5) Директиви Ради 90/220/ЄЕС: Рішення Комісії 93/584/ЄЕС від 22 жовтня 1993 року // OJ L 279. - 12.11.1993. - р. 42-43.

62. Про виведення на ринок продукту, що містить генетично модифіковані організми, відповідно до Статті 13 Директиви Ради 90/220/ЄЕС Рішення Комісії 93/572/ЄЕС від 19 жовтня 1993 року // OJ L 276. - 09.11.1993. - р. 16-17.

63. Щодо Конвенції Про біологічне різноманіття: Рішення Ради 93/626/ЄЕС від 25 жовтня 1993 р. // OJ L 309. - 13.12.1993. - OJ L 82. - 25.03.1999.

64. Щодо захисту лісів Співтовариства від атмосферних забруднень: Регламент Комісії (ЄС) № 1091/94 від 29 квітня 1994 року // OJ L 125. - 18.05.1994. - р. 1.

65. Про охорону диких птахів: Директива 94/24/ЄС // OJ L 164. - 30.06.1994. - р. 9-14.

66. Про стандартну транспорту накладну, про яку йдеться у Регламенті Ради (ЄЕС) № 259/93 про нагляд і контроль за відвантаженнями відходів в межах, до та з Європейського Співтовариства: Рішення Комісії 94/774/ЄС від 24 листопада 1994 року // OJ L 310. - 03.12.1994. - р. 70-76.

67. Про зближення законів держав-членів стосовно автомобільного перевезення небезпечних вантажів: Директива Ради 94/55/ЄС // OJ L 18. - 26.01.2004. - р. 1-29.

68. Про спалювання небезпечних відходів Директива Ради 94/67/ЄС від 16 грудня 1994 року // OJ L 365. - 31.12.1994. - р. 34.

69. Про пакування та відходи пакування: Директива 94/62/ЄС від 20 грудня 1994 року // OJ L 365. - 31.12.1994.

70. Про батареї та акумулятори, які містять певні небезпечні речовини: Директива 91/157/ЄС // OJ L 365. - 31.12.1994.

71. Про внесення змін до Директиви 91/628/ЄС стосовно захисту тварин під час транспортування: Директива Ради 95/29/ЄС від 29 червня 1995 року // OJ L 148. - 30.06.1995. - р. 52.

72. Про заборону пентахлорфенолу: Рішення Комісії 96/211/ЄС // OJ L 68. - 19.03.1996. - р. 32-40.

73. Про встановлення основних стандартів безпеки для захисту здоров'я працівників та населення від небезпеки, що виникає від іонізуючої радіації: Директива Ради 96/29/ЄС вказом від 13 травня 1996 року // OJ L 159. - 29.06.1996. - р. 0001-0114.

74. Про вимоги щодо ефективності споживання енергії побутовими електричними холодильниками, морозильниками та комбінованими пристроями: Директива 96/57/ЄС Європейського парламенту та Ради від 3 вересня 1996 року // OJ L 236. - 18.09.1996. - р. 36-43.

75. Про видалення поліхлорбіфенілів і поліхлортерфенілів (ПХБ/ПХТ): Директива 96/59/ЄС // OJ L 243. - 24.09.1996.

76. Щодо всеохоплюючого запобігання і контролю забруднень: Директива Ради 96/61/ЄС від 24.09.1996 р. // OJ L 257. - 10.10.1996. - р. 26.

77. Про захист видів дикої фауни і флори шляхом регулювання торгівлі представниками таких видів: Регламент Ради 338/97 від 9 грудня 1996 року // OJ L 61. - 03.03.1997. - р. 1.

78. Про захист прав споживачів при укладанні контрактів на відстані: Директива 97/7/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 20 травня 1997 року // Official Journal L144. - 04.06.1997. - р. 0019-0027.

79. Про захист здоров'я осіб від небезпеки іонізуючого радіаційного випромінювання у зв'язку з медичним опроміненням та про скасування Директиви 84/466/ЄС вказом Директива Ради 97/43/ЄС вказом від 30 червня 1997 року // OJ L 180. - 09.07.1997. - р. 22-27.

80. Про затвердження від імені Співтовариства змін до Доповнень I та II до Боннської Конвенції про захист мігруючих видів диких тварин, про які прийнято рішення

на п'ятому засіданні Конференції сторін Конвенції: Рішення Ради 98/145/ЄС від 12 лютого 1998 року // OJL 46. - 17.02.1998. - р. 6-7.

81. Стосовно розміщення на ринку генетично модифікованої кукурудзи: Рішення Комісії 98/294/ЄС // OJL 131. - 05.05.1998. - р. 32-33.

82. Про якість води, призначеної для споживання людиною: Директива Ради 98/83/ЄС від 03.11.1998 р. // OJ L 330. - 05.12.1998. - р. 32-54.

83. Стосовно затвердження довгострокових програм технологічних заходів, що сприяють екологічно чистому та ефективному використанню твердого палива (1998-2002 рр.): Рішення Ради 1999/24/ЄС від 14 грудня 1998 року // OJL 7. - 13.01.1999. - р. 28-30.

84. Про утримання диких тварин у зоологічних парках: Директива Ради 1999/22/ЄС від 29 березня 1999 року // OJL 94. - 09.04.1999. - р. 24-26.

85. Щодо зменшення вмісту сірки у певних видах рідкого палива: Директива 99/32/ЄС // OJ L 121. - 11.05.1999. - р. 13-18.

86. Щодо граничних обсягів двоокису сірки, двоокису азоту та оксидів азоту, пилових часток та свинцю у оточуючому повітрі: Директива 99/30/ЄС // OJ L 163. - 29.06.1999. - р. 41-60.

87. Про захоронення відходів: Директива Ради 1999/31/ЄС // OJ L 182. - 16.07.1999. - р. 0001-0019.

88. Про наближення законодавства держав-членів щодо заходів, стосовно викидів газоподібних та пилових забруднюючих речовин дизельними двигунами, які встановлюються на засобах пересування, та викидів газоподібних забруднюючих речовин двигунами внутрішнього згоряння, які працюють на природному газі або на зрідженій бензиновій фракції, та встановлюються на засобах пересування, а також змінює та доповнює Директиву Ради 88/77/ЄС: Директива Європейського Парламенту та Ради 1999/96/ЄС від 13.12.1999 р. // OJ L 044. - 16.02.2000. - р. 1.

89. Про наближення законів держав-членів стосовно маркування, презентацій та реклами харчових продуктів: Директива 2000/13/ЄС Європейського Парламенту та Ради ЄС від 20 березня 2000 року // Official Journal L109. - 06.05.2000. - р. 29.

90. Про наближенні законів Держав-членів, що стосуються рівнів шуму в навколишньому середовищі від устаткування, що використовується на відкритому повітрі: Директива Європейського парламенту й Ради 2000/14/ЄС від 8 травня 2000 р. // OJ L 162. - 03.07.2000. - р. 1-78.

91. Про дії, які необхідно вжити проти викидів газоподібних та пилових забруднюючих речовин з двигунів, які встановлені на сільськогосподарських та лісогосподарських тракторах: Директива 2000/25/ЄС Європейського парламенту та Ради від 22 травня 2000 року // OJ L 4. - 07.01.2000. - р. 7.

92. Про технічну дорожню інспекцію придатності до експлуатації комерційних транспортних засобів, що використовуються в Співтоваристві: Директива Європейського Парламенту та Ради 2000/30/ЄС від 6 червня 2000 року // OJ L 203. - 10.08.2000. - р. 1.

93. Щодо впровадження Європейського реєстру викидів забруднювачів у відповідності до статті 15 Директиви Ради 96/61/ЄС щодо всеохоплюючого запобігання і контролю забруднень: Рішення Комісії 2000/479/ЄС від 17.07.2000 р. // OJ L 192. - 28.07.2000. - р. 36-43.

94. Про перегляд у Співтоваристві схем есо-маркувань: Рішення Європейського парламенту й Ради 1980/2000 від 17 липня 2000 // OJ L 237. - 21.09.2000. - р. 0001-0012.

95. Про транспортні засоби, термін експлуатації яких завершився: Директива 2000/53/ЄС від 18 вересня 2000 року // OJ L 269. - 21.10.2000. - р. 34.

96. Про граничні обсяги бензинового вихлопу та угарного газу в оточуюче повітря: Директива 2000/69/ЄС // OJ L 313. - 13.12.2000. - р. 12-21.

97. Про спалювання відходів: Директива Європейського Парламенту і Ради 2000/76/ЄС // OJ L 332. - 28.12.2000. - р. 0091-0111.

98. Про запровадження Рамкової угоди щодо співпраці при випадковому або навмисному забрудненню моря: Рішення Європейського Парламенту та Ради 2850/2000/ЄС від 20.12.2000 р. // Official Journal L 138. - 30.04.2004. - р. 0012 - 0016.

99. Стратегія водної політики: Директива Європейського Парламенту та Ради 2000/60/ЄС від 23.10.2000 р. // ОВ L 327. - 22.12.2000. - р. 1.
100. Щодо добровільного впровадження екоменеджменту та екоаудиту в організаціях, установах та на підприємствах Співтовариства: Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) 761/2001 від 19 березня 2001 року // ОВ L 114. - 24.04.2001. - р. 1.
101. Щодо затвердження від імені Євросоюзу Протоколу до Конвенції 1979 року з транскордонного забруднення повітря на великі відстані щодо важких металів: Рішення Ради 2001/379/ЄС від 04.04.2001 р. // ОJ L 134 of 17.05.2001.
102. Щодо основи для співпраці у межах Співтовариства для заохочення безпечного розвитку міст: Рішення № 1141/2001/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 р. // ОВ L 191. - 13.07.2001. - р. 1.
103. Про оцінку впливу на стан довкілля окремих проектів та програм: Директива 2001/42/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 27 червня 2001 року // ОJ L 197. - 21.07.2001. - р. 30-37.
104. Про встановлення екологічних критеріїв щодо встановлення Співтовариством екологічних ярликів на миючих засобах для ручного миття: Рішення Комісії 2001/607/ЄС від 19 липня 2001 // ОJ L 334. - 18.12.2001. - р. 34-34.
105. Про впровадження електроенергії з відновлювальних джерел енергії на внутрішньому ринку електроенергії: Директива 2001/77/ЄС Європейського парламенту та Ради від 21 вересня 2001 року // ОJ L 32/55. - 02.02.2001.
106. Щодо обмеження викидів у повітря забруднювачів від установок довготривалого спалювання Директива Європейського Парламенту та Ради 2001/80/ЄС від 23.10.2001 р. // ОВ L 309. - 27.11.2001. - р. 1.
107. Щодо визначення межі для держав-членів стосовно максимальний викидів деяких небезпечних забруднювачів повітря: Директива Європейського Парламенту та Ради 2001/81/ЄС від 23.10.2001 р. // ОВ L 309. - 27.11.2001. - р. 22.
108. Про загальну безпеку продукції: Директива 2001/95/ЄС від 3 грудня 2001 року // Official Journal L11. – 15.01.2002.
109. Про створення правил і процедур введення обмеження діяльності, пов'язаної з шумом в аеропортах Співтовариства: Директива 2002/30/ЄС // ОJ L 85. - 28.03.2002. - р. 40-46.
110. Щодо концентрації озону в атмосферному повітрі: Директива Європейського Парламенту та Ради 2002/3/ЄС від 12.02.2002 р. // ОВ L 067. - 09.03.2002. - р. 14.
111. Про оцінку та управління екологічними шумами: Директива Європейського Парламенту та Ради 2002/49/ЄС // ОJ L 189. - 18.07.2002. - р. 12-25.
112. Про заснування Комітету безпеки морів та попередження від забруднення із суден, що доповнює Регламенти щодо морської безпеки та попередження від забруднення із суден: Регламент Європейського парламенту та Ради 2002/2002/ЄС від 05.11.2002 р. // ОJ L 324. - 29.11.2002. - р. 1-5.
113. Про обмеження використання деяких небезпечних речовин в електричних і електронних приладах: Директива Європейського парламенту і Ради 2002/95/ЄС від 27 січня 2003 р. // ОJ L 37. - 13.02.2003. - р. 19-23.
114. Про доступ громадськості до екологічної інформації: Директива Європейського Парламенту та Ради 2003/4/ЄС від 28.01.2003 р. // ОJ L 41. - 14.02.2003. - р. 26-32.
115. Про відходи електричного та електронного обладнання: Директива 2002/96/ЄС // ОJ L 37. - 13.02.2003. - р. 24-39.
116. Про встановлення екологічних критеріїв для надання еко-маркування Співтовариства пральним миючим засобам, і яке змінює і доповнює Рішення 1999/476/ЄС: Рішення Комісії 1999/476/ЄС від 14 лютого 2003 року // ОJ L 232. - 02.09.1999. - р. 34-34.
117. Щодо забезпечення участі громадськості при складанні певних програм та планів, що стосуються навколишнього середовища: Директива Європейського Парламенту та Ради 2003/35/ЄС від 26.05.2003 р. // ОJ L 156. - 25.06.2003. - р. 17-25.
118. Про доступ Європейського Співтовариства до Протоколу до Конвенції 1979 року з транскордонного забруднення повітря на великі відстані щодо скорочення

підкислення, евтрофікації та утворення приземного озону: Рішення Ради 2003/507/ЄС від 13.06.2003 р. // OJ L 179. - 17.07.2003. - р. 1-2.

119. Про транскордонні перевезення генетично модифікованих організмів: Регламент (ЄС) № 1946/2003 Європейського Парламенту і Ради від 15 липня 2003 року // OJ L 287. – 05.11.2003.

120. Про встановлення схеми торгівлі квотами на викиди парникових газів Співтовариства: Директива Європейського Парламенту та Ради 2003/87/ЄС від 13.10.2003 р. // OJ L 275. - 25.10.2003. - р. 32-46.

121. Щодо контролю та маркування ГМО і відстежування продуктів харчування та корму, виготовлених із генетично модифікованих організмів та внесення змін до Директиви 2001/18/ЄС: Регламент № 1830/2003 // OJ L 268. – 18.10.2003.

122. Про моніторинг лісів та екологічну взаємодію у Співтоваристві (Forest Focus): Регламент Європейського Парламенту та Ради (ЄС) № 2152/2003 від 17 листопада 2003 року // OJ L 324. - 11.12.2003. - р. 1-8.

123. Про контроль над закритими джерелами високого радіоактивного випромінювання й кинутими джерелами: Директива Ради 2003/122/ЄС від 22 грудня 2003 року // OJ L 346. - 31.12.2003. - р. 57-64.

124. Про стримування небезпеки великих аварій, пов'язаних з небезпечними речовинами: Директива Ради 96/82/ЄС // OJ L 345. – 31.12.2003. - р. 0097-0105.

125. Про встановлення механізму контролю за викидами парникових газів Співтовариством та імплементації Кіотського протоколу: Рішення Європейського Парламенту та Ради 280/2004/ЄС від 11.02.2004 р. // OJ L 49 of 19.02.2004.

126. Щодо погодження від імені Європейського Співтовариства Протоколу 1988 р. до Конвенції 1979 року щодо транскордонного забруднення повітря на великі відстані щодо стійких органічних забруднювачів: Рішення Ради 2004/259/ЄС від 19.02.2004 р. // OJ L 81. - 19.03.2004.

127. Про встановлення переглянутих екологічних критеріїв надання екологічного маркування Співтовариства для холодильників: Рішення Комісії 2004/669/ЄС від 6 квітня 2004 року // OJ L 306. - 02.10.2004. - р. 16-21.

128. Про екологічну відповідальність відносно попередження і ліквідації шкоди від забруднення середовища: Директива Європейського Парламенту та Ради 2004/35/ЄС від 21 квітня 2004 року // OJ 2004. - L 143/56.

129. Щодо забруднень, спричинених певними небезпечними речовинами, що скидаються у водне середовище європейської спільноти: Директива Європейського парламенту та Ради 2006/11/ЄС від 15.02.2006 р. // OJ L 64/52. – 04.03.2006.

130. Розумна енергія для Європи: Програма Європейського Парламенту та Ради від 26 червня 2006 // OJ, L 176. - р. 29-36.

Інтернет-ресурси:

www.europa.eu.int – сайт Європейського Союзу

europa.eu.int/eur-lex/en – інтернет-сторінка по праву Європейського Союзу

europa.eu.int/pjl/index-en.htm – опис основних напрямків діяльності (політики)

Європейського Союзу

europa.eu.int/comm/index_en.htm – сторінка Комісії ЄС

eur-op.eu.int – Європейське агентство офіційних публікацій

www.europarl.eu.int/sg/tree.en – Парламент Європейського Союзу

ue.eu.int/en/summ.htm – Рада Європейського Союзу

curia.eu.int/en – Суд Європейських Співтовариств

www.ecb.int – Європейський Центральний Банк

europa.eu.int/eur-lex/en/OJ – сторінка з останніми номерами Офіційного журналу

Європейських Співтовариств

www.edc.spb.ru – Європейський документаційний центр

www.aes.org.ru – Асоціація Європейських досліджень

www.law.warwick.uk – Правова база “CELEX”

scad.utdallas.edu – Сайт інформаційно-правової системи “SCAD”

<http://www.unesco.org/new/ru/unesco/resources/publications/unesdoc-database/> - Сайт ЮНЕСКО

<https://www.unenvironment.org/ru> - Сайт ЮНЕП

<http://www.fao.org/home/ru/> - Сайт ФАО

<https://public.wmo.int/ru> - Сайт ВМО

<https://www.iucn.org/about> - Сайт МСОП

<https://www.gnest.org/> - Сайт МО Global Nest